

AGİT Raporu ve ilk tepkiler

<http://1news.com.tr/yazarlar/20110329122208111.html>

Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgali sorununa (Karabağ sorununa) ışık tutması açısından uzun süren beklentilerden birisi geçtiğimiz günlerde gerçekleşti.

23-24 Mart 2011 tarihlerinde AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları Bernard Fassier (Fransa), Robert Bradtke (ABD) ve İgor Popov (Rusya Federasyonu) Viyana'da Genel Sekreter Marc Perrin de Brichambaut ile görüşme yaptılar ve bölgede durum değerlendirmesi yapan heyetin Özel Raporunu sundular. Rapor kısa süre önce Eşbaşkanların bölge ziyareti zamanı Azerbaycan ve Ermenistan devlet başkanlarına da sunulmuştu. Viyana'da AGİT Başkanıyla yapılan görüşmeden sonra raporun özeti AGİT resmi internet sitesinde yayınlandı.

Raporun bir sayfalık özeti AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları'nın 7-12 Ekim 2010 tarihlerinde "Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ın çevresinde işgal edilmiş 7 bölgesini" dolaştıkları, insani ve diğer açılardan gözlemlerde bulundukları ifadesiyle başlamaktadır. Özetin girişinde vurgulanan hususlardan birisi de bu değerlendirme ziyaretinin 2005 yılında bölgeye yapılan bu nitelikli ilk ziyaret olması ve son 18 yılda ilk defa BM görevlilerinin de bölgeyi ayrıntılı dolaşmış olmalarıydı.

Raporun özetinde vurgulanan önemli hususlardan birisi Eşbaşkanların çok uzun ve ayrıntılı bir çalışma yaptıkları iddiasıdır. Eşbaşkanlar bin kilometreden çok yol katettiklerini, sorunun acı sonuçlarını ve barışa hala kavuşulmamasının yarattığı risk ve sıkıntıları kesin delillerle gözlemlediklerini ifade etmişler. Rapora göre sadece Laçın, Kelbecer ve etraflarındaki küçük yerleşim birimlerinde 14 bin civarında insan yaşamaktadır. Bunların önemli bir kısmı Azerbaycan'ın diğer bölgelerinden buraya göç etmiştir ve insanların çoğunun kimlik belgeleri bulunmamaktadır. 2005 yılından günümüze kadar bölgede nüfus artışı yaşanmamıştır.

Eşbaşkanlar mevcut durumun devam etmesinin kabuledilmez olduğuna dikkat çekerek sorunun barışçıl yöntemlerle çözümünün bölge insanlarının yaşamları açısından önem

taşıdığını ifade etmiştir. Raporda bölgenin önemli sorunları olarak bölgede altyapının ve ekonomik hayatın yok düzeyinde olması, insanların kimlik belgelerinden yoksun kalmaları, mezarlıklar ve inançla ilgili yerlerin şartlarının ağır olması ifade edilerek, bunların biran evvel düzeltilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Son raporun hazırlanması ve açıklanması süreci bazı tartışmaların gölgesinde gerçekleşmişti. Raporun hazırlanması amacıyla AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları, AGİT Dönem Başkanının özel temsilcisi ve onun ekibine ilaveten BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden uzmanların da katılımıyla bölgeyi ziyaret etmiş ve ziyaret sonrası özel açıklama yapmışlardır. Açıklamada, geniş katılımlı son ziyaretin amacının bölgedeki insanlarla görüşmeler gerçekleştirmek, göçmenlerin sorunlarını daha yakından gözlemlemek, bilgi toplamak ve daha sonra kapsamlı bir rapor hazırlamak olduğu ifade edilmekteydi.

Bunun öncesinde ise Azerbaycan'ın BM Genel Kurulu'na "İşgal Edilmiş Azerbaycan Topraklarında Son Durum" isimli tasarı sunması tartışmalar neden olmuştu. Daha önce aynı konuda 3 karar tasarısının BM Genel Kurulu'nda kabul edilmesi de Ermenistan ve AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları için endişe kaynağı teşkil etmişti. Azerbaycan konunun görüşülmesinde bir kez daha ısrar edince konunun görüşülmesine kısa süre kala Eşbaşkanlar Bakü'yü ziyaret ederek, Azerbaycan'ı tasarıyı çekmeye ikna etmişlerdi. Azerbaycan üst düzey yetkililerinin ağzından tasarıyı geri çekme nedenlerini objektif rapor beklentisine bağlamıştı. Azerbaycan hazırlanacak rapora ilişkin olarak uluslararası hukuk ihlallerinin tespit edilmesi, Azerbaycanlıların etnik temizliğe maruz kalmasının, kültürel, tarihi ve dini yapılara saldırılmasının yer alacağı beklentisini dile getirmişti.

Raporun tam hali yayınlanmadığından şu anda görüş bildirilmesi zor olmakla beraber açık bilgilerden yola çıkılarak bazı görüşler ortaya konabilir. Öncelikle raporun ismindeki işgal ifadesi sorunun asıl niteliğinin bir kez vurgulanması açısından önem taşımaktadır. Bu husus daha önceki BM Güvenlik Konseyi'nin 4 kararında ve BM Genel Kurulu ile Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin kararlarında da vurgulanmıştı ve bir kez daha tekrarlanması çok

da anlamlı gözükmebilir. Ama sorunun çözüm sürecinde onun niteliğinin gerçek anlamda anlaşılmasının önemine biayen uluslararası hukuk bakımından ve imaj olarak Ermenistan`ın işgalciliği hususunun her defasında (özellikle karar ve resmi açıklamalarda) vurgulanması ek katkı yapacaktır.

Bir diğer husus bölgede Ermeni tarafının yaptığı yasadışı iskana dikkat çekilmesidir. Gerçi Azerbaycan basını raporda yer alan “bölge nüfusun sayısında artış olmadığına” ve “bölgeye göçlerin Azerbaycan`ın diğer bölgelerinden gerçekleştirildiğine” ilişkin hususlara ciddi eleştiriler yöneltti. Ermenistan`ın işgal altında tuttuğu Azerbaycan topraklarına Ortadoğu ülkelerinden çok sayıda Ermeni kökenli insan yerleştirdiğinin Ermeni kaynaklarında da sıkça yer aldığına dikkat çekti.

Diğer taraftan sorunun tarafları olan Azerbaycan ve Ermenistan yetkililerinin açıklamaları ilginçliği ile dikkat çekiyor. Hem Azerbaycan, hem de Ermenistan tarafı son rapora ilişkin olarak genelde olumlu bakış sergilediler, ama yer-yer eleştiriler de yönelttiler. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı 28 Mart tarihinde yaptığı resmi açıklamada raporun resmi özetinden daha geniş bilgilere de yer vererek, Ermenistan tarafını sert şekilde suçlamıştır. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığının resmi açıklamasında şu hususa özellikle dikkat çekilmiştir: “Aslında AGİT`in 2005 yılında hazırladığı iki raporda da aynı hususlar vurgulanmış, Ermenistan tarafının statükonu muhafaza ederek bundan yarar sağlamaya çalıştığı, fakat bu taktiğin sorun açısından çok kötü sonuçlar doğurabileceği ifade edilmiştir”. Fakat buna rağmen statükoyu koruma çabalarına Azerbaycan`ın seyirci kalmayacağı özel olarak vurgulanmıştır. İktidardaki Yeni Azerbaycan Partisinden olan Milletvekili Aydın Mirzezade “raporun Ermenistan`ın işgal politikasının başarısızlığını yansıtmaması açısından olumlu olduğunu”, ama durumu tam aksettirmediğini ve işgalciye yönelik neler yapılması gerektiğini açıkça ortaya koymadığını ifade etmiştir. Muhalifet temsilcileri de raporun hem olumlu, hem de olumsuz yönlerine dikkat çekmişler.

Ermenistan`daki Cumhuriyetçi Parti`nin Parlamento Grubu Başkanı, Milletvekili Galust Sahakyan da Ermenistan Parlamentosu`nda gerçekleştirdiği basın toplantısında raporu

genel olarak olumlu bulduklarına ilişkin görüşlerini dile getirdi. Sahakyan, Eşbaşkanların sorunun barış yoluyla çözümüne ilişkin vurguyu ve “Dağlık Karabağ`a bitişik bölgelerde uyuşturucu yetiştirildiği iddiasının raporda yer almayışını” olumlu bulduklarını ifade etmiştir.

Raporun tam hali yayınlandıktan sonra tartışmalar tabii ki, daha da derinleşecek ve muhtemelen Minsk Grubu`nun rolüne ilişkin tartışmaları da alevlendirecektirler. Bu arada 24 Mart`ta AGİT Minsk Grubu`nun kuruluşunun 19 yılının tamamlandığını da hatırlatmış olalım. Neredeyse Karabağ sorunuyla yaşıt olan ve bir bakıma Karabağ sorunun çözüm sürecinin aynası (başarılıysa da, başarısızsa da) olan Minsk Grubu 20 yaşına doğru giderken ayrı ve ayrıntılı bir çalışmayıda hak etmiyor değil. Gelecek yazımızda bu hususa temas edeceğiz.